
BIODIVERSITEIT BETAALD

DUURZAME LANDBOUW MET NATUUR

DUURZAME VERDIENMODELLEN

Er speelt veel op het moment: de stikstof- klimaat- en biodiversiteitscrisis zijn enkele voorbeelden van de uitdagingen die op dit moment spelen op het platteland. De landbouwsector kan een bijdrage leveren aan de oplossing hiervan. Veel agrarische ondernemers zijn bereid om de stap richting duurzame landbouw met natuur te zetten, maar daar moet vanzelfsprekend wel iets tegenover staan. Je kunt niet groen doen als je rood staat. Er zijn dan ook veel agrariërs op zoek naar nieuwe verdienmodellen die het mogelijk maken om op een toekomstbestendige manier te blijven boeren.

In 2021 zijn we daarom vanuit het trajectplan [Duurzame Landbouw met Natuur](#) gestart met het project ‘[Duurzame Verdienmodellen](#)’. Met dit project willen we bestaande kennis over verdienmodellen verspreiden, agrarische ondernemers helpen om verdienmodellen op hun bedrijf te implementeren en obstakels weg te nemen. Bovendien willen we de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen stimuleren.

In deze factsheet praten we je bij over de maatregelen die je op je bedrijf kunt nemen om de biodiversiteit te stimuleren en de mogelijke financieringsbronnen hiervoor.

Andere factsheets die vanuit Duurzame Verdienmodellen zijn ontwikkeld:

- Agroforestry
 - Financieringsvormen
 - GLB
 - Groene Contour
 - Korte keten
 - Pacht
 - Reststromen
 - Veen
 - Verbredingsactiviteiten
 - Water
-

BIODIVERSITEIT BETAALD

Het gaat slecht met de biodiversiteit: we hebben momenteel nog maar 15 procent van de inheemse planten- en diersoorten die we in 1900 in ons land hadden. Deze afname raakt niet alleen dieren en planten, maar ook mensen.

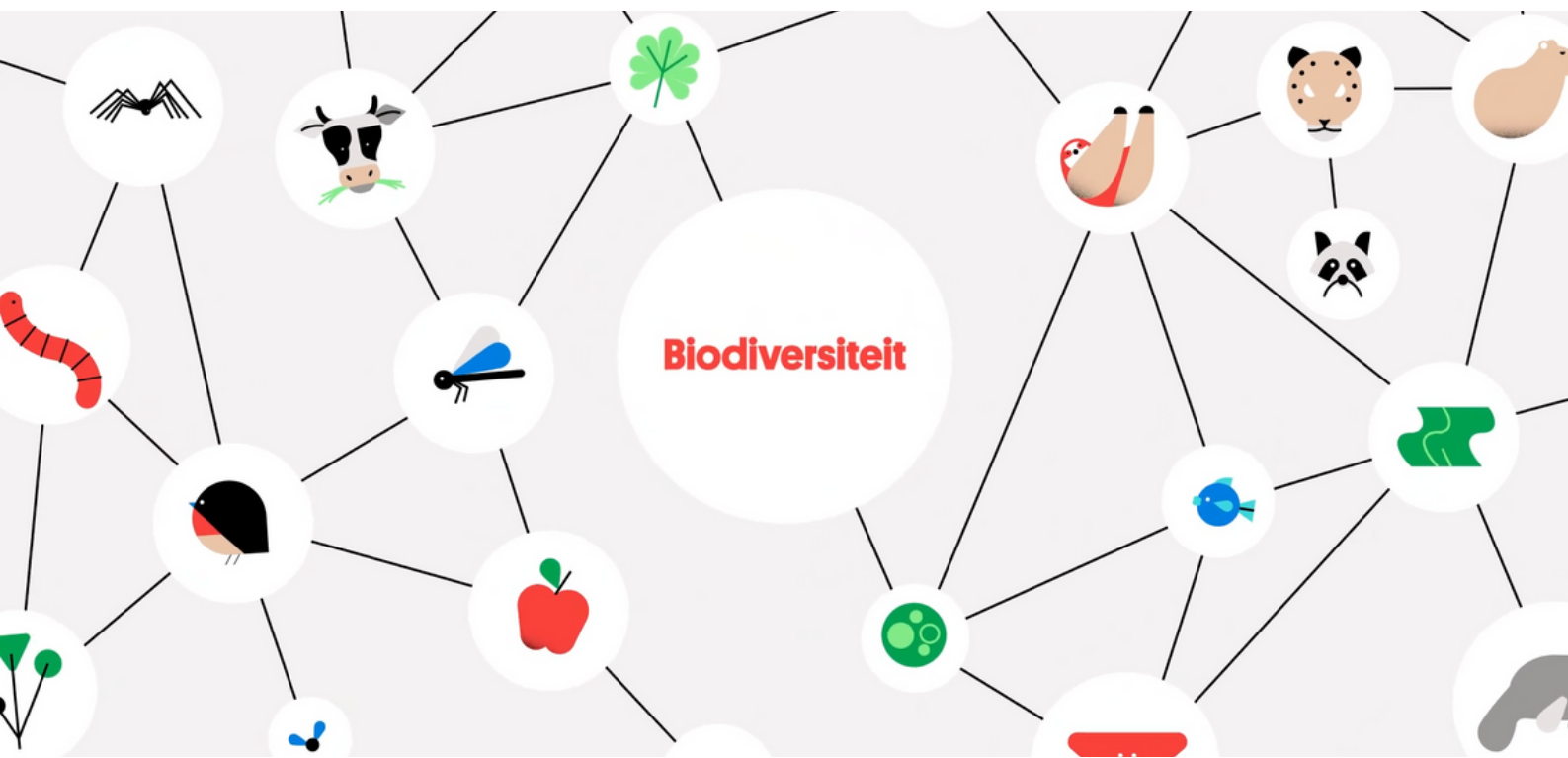
Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit is belangrijk voor al het leven op aarde, maar wat betekent het precies? Biodiversiteit staat voor de rijkdom en diversiteit van al het leven op aarde. Voldoende biodiversiteit is belangrijk voor de gezondheid van een ecosysteem: hoe meer biodiversiteit, hoe beter het ecosysteem veranderingen op kan vangen en hoe beter soorten elkaar kunnen ondersteunen. Al het leven is afhankelijk van elkaar: als mensen zouden wij niet kunnen leven zonder biodiversiteit.

Landbouw vs natuur

In Nederland zijn landbouw en natuur hard begrenst. De beschermde natuurgebieden in Nederland zijn echter niet voldoende om de afname van biodiversiteit tegen te gaan. De invloed van buiten is te groot: onder andere in de vorm van stikstofneerslag. We hebben dan ook de landbouw nodig voor een duurzaam en robuust landschap. Boerenland kan naast voedselproductie ook een plek zijn voor wilde dieren en planten. Dit versterkt niet alleen de biodiversiteit, maar ook de kwaliteit van het landelijke gebied: denk aan water- en luchtkwaliteit en cultuurhistorische en recreatieve waarden. Daarnaast heeft de landbouw de natuur ook nodig: voor de bestuiving door insecten, bodemgezondheid, schoon water, dierenwelzijn en natuurlijke plaagbestrijding.

Beeld: [Naturalis](#)

Meer biodiversiteit, minder inkomsten?

Natuur en gewassen strijden met elkaar om ruimte op het boerenbedrijf. Op de oppervlaktes waar landschapselementen worden aangelegd, zoals houtsingels of natuurvriendelijke oevers, kunnen geen gewassen meer geteeld worden. Daarnaast kan er ook geen mest meer op uitgereden worden. Dit is één van de oorzaken waardoor de biodiversiteit zo drastisch is afgenomen. De marges op landbouwproducten zijn simpelweg te laag, waardoor boeren schaalvergroting en intensivering moeten kiezen boven natuurbeheer. Voldoende financiering voor het leveren van zogehete 'ecosysteemdiensten' is dan ook noodzakelijk. We kunnen de boer niet vragen dit uit zijn of haar eigen zak te betalen.

Boeren zouden marktconform vergoed moeten worden voor de geleverde ecosysteemdiensten. Deze diensten dienen maatschappelijk belang, waardoor een bijdrage vanuit de overheid nodig is. Dit kan aangevuld worden met private financiering. Voor een fatsoenlijke vergoeding moet niet alleen gedacht worden aan aanlegkosten, maar ook aan een beheervergoeding en grondvergoeding.

Deze factsheet behandelt maatregelen die agrariërs kunnen nemen om de biodiversiteit te stimuleren, mogelijke financiers voor de vergoeding en tips over hoe je morgen aan de slag kunt.

De factsheet is als volgt opgebouwd:

1. **Maatregelen voor meer biodiversiteit**
2. **Wie betaalt?**
 - a. **Subsidies vanuit de overheid**
 - b. **Financiering uit de markt**
 - c. **Overige financieringsmogelijkheden**
3. **Adviesmogelijkheden**

MAATREGELEN VOOR MEER BIODIVERSITEIT

Er zijn verschillende manieren waarop je de natuur de ruimte kunt geven op je bedrijf. Hieronder vind je een overzicht van de meest voorkomende maatregelen.

Groen blauwe dooradering

Met groen blauwe dooradering wordt het netwerk van aaneengesloten [landschapselementen](#) bedoeld. Landschapselementen zijn 'bouwstenen' die samen een divers, gezond en biodivers landschap vormen. Denk hierbij aan bomen, houtwallen, heggen, hagen en singels (de groene elementen), maar ook aan plassen, rietveldjes en [natuurvriendelijke oevers](#) (blauwe elementen). Het versterken van de groen blauwe dooradering is een belangrijk onderdeel van het [Utrechts Programma Landelijk Gebied \(UPLG\)](#).

Bij alle Utrechtse grondeigenaren kunnen subsidie aanvragen voor de aanleg van een landschapselement via [Platform Kleine Landschapselementen](#). Voor grondeigenaren uit de hele provincie is er [subsidie voor het beheer](#) van de elementen via de regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Deze regeling loopt via de agrarische collectieven.

Kruidenrijk grasland

Steeds meer agrariërs zaaien hun grasland in met verschillende soorten kruiden en grassen. [Kruidenrijk grasland](#) heeft verschillende gezondheidsvoordelen voor je vee, door de aanwezigheid van verschillende vitamines en mineralen. Daarnaast verbeterd kruidenrijk grasland de bodemstructuur, wat weer leidt tot een [betere opname van regenwater](#). Stikstofbindende soorten, bijvoorbeeld klaver, dragen daarnaast bij aan nutriëntenopbouw in de bodem. Kortom, kruidenrijk grasland zorgt voor een robuuster systeem. Daar tegenover staat dat kruidenrijk grasland intensiever gemanaged moet worden dan bijvoorbeeld grasland met Engels raaigras. Voor advies over het inzaaien van kruidenrijk grasland kun je terecht bij het [agrarisch collectief](#). Er zijn ook verschillende [webinars](#) ontwikkeld hierover.

Kruidenrijk grasland kan een besparing geven op kosten voor krachtvoer, kunstmest en voor de veearts. Daarnaast kun je via het ANLb een vergoeding krijgen voor de percelen met kruidenrijk grasland. Ook hiervoor kun je terecht bij het [collectief](#). Urgenda en LTO Nederland bieden daarnaast via de campagne [1001 ha](#) korting op kruidenrijke grasmengsels.

Natuurgericht maaien

Het moment van [maaieren](#) in het jaar en de frequentie waarmee je maait hebben veel invloed op de biodiversiteit in je akkerranden of grasland. Voor meerjarige kruidenrijke akkerranden, graslanden en bloemstroken is het van belang regelmatig te maaien en maaisel af te voeren (verschraling) om de soortensamenstelling te behouden. Door verschraling is er minder kans dat bepaalde soorten gaan domineren en is er dus meer ruimte voor diversiteit. Voor insecten en vogels is het belangrijk om niet alles in een keer te maaien, maar gefaseerd maaibeheer toe te passen, waarbij een deel van de vegetatie blijft staan. Insecten kunnen beter overleven als een deel van de bloemen en kruiden blijven staan. De insecten vormen weer voer voor vogels en de niet gemaaide delen bieden beschutting voor (jonge) vogels en andere diersoorten. Voor weidevogels is het bovendien van belang om zo laat mogelijk in het voorjaar te maaien, zodat de jonge vogels de tijd hebben om uit te vliegen. Vanuit het [ANLb](#) kun je vergoeding aanvragen voor het [kwaliteitsverlies van je maaisel](#) door het uitgesteld maaien.

Weidegang

Weidegang, ofwel het laten beweiden van het grasland door vee, heeft een positief effect op de ammoniakemissie en op het bodemleven. Koemest biedt broedplaatsen voor wormen die het strooisel verteren en daarmee de bodemstructuur in de bovenste bodemlaag verbeteren. Voor kennis en advies over weidegang kun je terecht bij [Stichting Weidegang](#).

Weidegang is één van de [eco-activiteiten](#) van het GLB. Daarnaast geven sommige zuivelcoöperaties een weidegangtoeslag op de melkprijs.

Plas-dras

Plas-dras is het (tijdelijk) onder water zetten van grasland of greppels. Hierdoor wordt de bodem nat en zacht en wordt de gewasgroei vertraagd. Weidevogels kunnen daardoor met hun snavels in de grond prikken voor voedsel. Het is belangrijk om niet zwaar te bemesten in het naseizoen. Dan wordt het gewas namelijk te zwaar en komen de jonge vogels er niet doorheen. Weidevogels gebruiken deze plasjes niet alleen om voedsel te zoeken, maar ook om te baltsen, slapen en ruïen. In februari en maart zijn dit de plekken waar grutto's bij aankomst verzamelen. Ook andere steltlopers zoals kleine plevieren en kluten weten de veldjes te vinden. Voor de biodiversiteit is een halve hectare plas-dras per 100 ha ideaal. De Vogelbescherming heeft veel kennis verzameld over vernatting, waaronder over [Weidevogels & Beweiding](#) en een [kalender Weidevogelbeheer](#).

Subsidie voor plas-dras maatregelen lopen via de [agrarische collectieven](#).

Andere maatregelen

Er zijn naast de bovenstaande bekendere maatregelen nog tal van andere maatregelen die je kunt nemen ter ondersteuning van de biodiversiteit.

Zoals:

- Een klein hoekje grasland laten staan tot 1 juli voor de insecten, in plaats van maaien.
- Plant zelf wat streekeigen beplanting, zaai kruiden- en bloemenmengsels in.
- Hang [nestkasten](#) op.
- Vervangen prikkel- of stroomdraad voor een takkenril of heg: dat trekt veel vogeltjes aan!
- [Sloten](#) niet meer jaarlijks schonen: op plekken waar de sloot niet in één keer volgroeit en het de afwatering niet stoort, kun je het best een jaar overslaan. Daar profiteert de natuur direct van en je bespaart zelf de kosten.

Op de website Landbouw met Natuur vind je nog veel andere maatregelen, zoals [diverse veerassen](#), [mest management](#) en [nietkerende grondbewerking](#).

WIE BETAALT?

Subsidies uit de overheid

Vanuit de overheid zijn er verschillende subsidies om de inkomstenderving van natuurinclusieve maatregelen te vergoeden, waaronder:

- **De ecoregeling/ANLb**

Het [nieuwe GLB \(2023-2027\)](#) richt zich onder andere op het versterken van de natuur. Voor natuurinclusieve maatregelen kan hectarepremie aangevraagd worden via de [ecoregelingen](#), of een vergoeding van de beheermaatregelen via het [Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer \(ANLb\)](#). De agrarische collectieven kunnen je hier verder bij helpen.

- **Subsidies voor KLEs en agroforestry**

Naast de beheervergoeding zijn er voor de aanleg van bomen op je perceel ook subsidies. Voor de aanleg van Kleine Landschapselementen (niet productieve bomen zoals hagen, singels en bosjes) kun je een aanvraag doen bij [Platform Kleine Landschapselementen](#). Voor de aanleg van een agroforestry systeem, waarbij je veeteelt of akkerbouw combineert met productieve bomen zoals noten- of fruitbomen, zijn er ook vaak [subsidiereregelingen](#) vanuit de provincie.

- **Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw (UMDL)**

De provincie Utrecht wil daarnaast boeren die duurzaam ondernemen belonen. De provincie zal hiervoor gebruikmaken van de [Utrechtse Monitor Duurzame Melkveehouderij \(UMDM\)](#). Met deze monitor kan per agrarisch bedrijf gemeten worden wat de bijdrage aan het herstel van de biodiversiteit is. Wanneer een bedrijf goed scoort, kan het beloond worden met bijvoorbeeld vergoedingen, vrijstellingen of verhoging van de melkprijs. Momenteel lopen er pilots om zo'n beloningssysteem uit te testen.

Financiering uit de markt

Naast de subsidies vanuit de overheid bestaan er ook beloningssystemen uit de markt. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Het [On the way to Planet Proof](#) keurmerk. Dit keurmerk is ontwikkeld en wordt beheerd door de Stichting Milieukeur (SMK). De vergoeding bovenop de garantieprijs verschilt per productgroep en marktomstandigheden. Op de website lees je meer over de [eisen](#) en [voordelen](#) van het certificaat.
- FrieslandCampina heeft een eigen kwaliteitssysteem, genaamd [Foqus Planet](#). Het systeem werkt met 4 thema's (diergezondheid en -welzijn, klimaat, biodiversiteit en weidegang) en 9 indicatoren. In [deze uitlegvideo](#) wordt de vergoeding voor een voorbeeldbedrijf met volledige weidegang en een bovengemiddelde reductie van broeikasgassen uitgerekend. De plus komt voor dat voorbeeldbedrijf uit op €1,75 per 100 kg melk. Met behulp van de [Maatregelentool](#) reken je als lid van FrieslandCampina uit wat bepaalde duurzaamheidsmaatregelen waard zijn.
- Daarnaast heeft ook de Albert Heijn een beloningsprogramma genaamd het [Beter voor Natuur & Boer-programma](#). Binnen dit programma werken ze samen met melkveehouders, pluimveehouders, varkenshouders en groente- en fruittelers. Onder andere zuivelverwerker [Royal A-ware](#) betaalt een plus van [3 cent per liter melk](#) bovenop de prijs van weidemelk. Op termijn groeit dit naar 5 ct per liter. Belangrijke duurzaamheidsmaatregelen binnen dit programma zijn kruidenrijk grasland, voer uit de regio, bodembeheer en 100% groene stroom.
- Naast bovenstaande programma's en keurmerken zijn ook Beter Leven en de biologische certificering goed om te noemen. Het [Beter Leven](#) keurmerk richt zich op diergezondheid. Indicatoren die meegenomen worden binnen het keurmerk zijn weidegang, kruidenrijk grasland en landschapselementen. Het [biologische keurmerk](#) zal voor veel ondernemers bekend zijn. Dit keurmerk richt zich onder andere op landbouw zonder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen.

Overige financieringsmogelijkheden

- Er bestaan ook kleinere initiatieven die bijdragen aan een verdienmodel achter biodiversiteitsmaatregelen op het boeren bedrijf. Zo maakt [Wilder Land](#) producten van lokale en inheemse kruiden die je als agrariër langs je akker of weiland kunt groeien. Wilder Land maakt onder andere siroop, kombucha en ijsthee van deze kruiden. Wilder Land betaald 15ct/m². De kruiden worden deels door Wilderland geoogst en blijft deels staan. Je kunt de grond niet meer voor je eigen bedrijfsvoering gebruiken. Daarnaast biedt [Grutto](#), voorheen koopeenkoe, een platform voor producten van boeren die natuurinclusieve maatregelen nemen.
- Daarnaast onderzoekt [Wij.land](#) de mogelijkheid om boeren te betalen voor het vastleggen en/of reduceren van broeikasgasemissies. Samen met de Rabo Carbon Bank hebben ze inmiddels [10 boeren](#) kunnen belonen voor maatregelen als waterpeil verhoging, kruidenrijk grasland en het reduceren van kunstmest gebruik.
- Boeren die grond in de [Groene Contour](#) hebben kunnen gebruik maken van de Groene Contour regeling. De Groene Contour is een gebied van ongeveer [3.000 hectare dat tegen het NNN aan ligt](#). Als je agrarische grond naar natuur wilt omzetten, krijg je de waardedaling volledig gecompenseerd door de provincie Utrecht. Het waardeverschil wordt dan in één keer beschikbaar gesteld. Daarnaast vergoeden ze de maatregelen die nodig zijn voor de inrichting en het beheer van de nieuwe natuur.

Stapeling

Veel van bovenstaande regelingen zijn enkel een vergoeding. Door een stapeling van deze vergoedingen, kan het ook een verdienmodel worden. Momenteel loopt er een pilot met 55 boeren voor de Brabantse Biodiversiteitsmonitor. Deelnemende bedrijven komen naast de vergoeding vanuit de monitor (max. €5000 per jaar) mogelijk in aanmerking voor rentekorting bij de Rabobank of een hogere melkprijs bij FrieslandCampina (deelname On the Way to PlanetProof) aangezien de meeste indicatoren overeenkomen. Aanvullende beloningen kunnen ook komen van CO₂-vastlegging, beleidsruimte, voorrang bij pachtuitgifte en vergoeding voor specifieke ecosysteemdiensten.

Foto: [Wilder Land](#)

ADVIESMOGELIJKHEDEN

Ben je geïnspireerd door de mogelijkheden? Er zijn verschillende manieren om je te laten adviseren over de mogelijkheden op jouw bedrijf.

- De [agrarische collectieven](#) kunnen meedenken over de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer op jouw bedrijf.
- Er zijn in de hele provincie landschapscoördinatoren actief. Zij helpen grondeigenaren kosteloos met het beheer en inrichting van natuur en landschap op hun terrein. In het [Kromme Rijngebied](#) is dit Walter Jaaltink. De agrarische collectieven kunnen je koppelen aan de landschapscoördinator in jouw regio.
- Je kunt via het traject Duurzame Landbouw met Natuur gratis een onafhankelijk [duurzaam bedrijfsplan](#) specifiek voor dit thema aanvragen.
- Je kunt een traject aanvragen met een [plattelandscoach](#) die meedenkt met de duurzaamheidsmaatregelen die geschikt zijn voor jouw bedrijf.

BIODIVERSITEIT BETAALD

VERDIENMODELLEN DUURZAME LANDBOUW MET NATUUR

Duurzame Landbouw met Natuur

Deze factsheet is onderdeel van het trajectplan Duurzame Landbouw met Natuur. In het trajectplan Duurzame Landbouw met Natuur gaan we op zoek naar slimme maatregelen op het boerenbedrijf voor een sterkere verbinding tussen landbouw en natuur. Maatregelen die biodiversiteit versterken en tegelijkertijd een rol spelen in het verbeteren van de bedrijfsvoering. Door het ontwikkelen van slimme combinaties tussen landbouw en natuur nemen natuurwaarden toe en krijgt de landbouw een sterker toekomstperspectief. Voor landbouw die de natuur spaart, die zorgt voor natuur maar ook slim gebruik maakt van natuur.

Duurzame Landbouw met Natuur is een samenwerking tussen LTO-Noord, Natuurmonumenten, de agrarische collectieven, Landschap Erfgoed Utrecht (LEU), Staatsbosbeheer, Utrechts Particulier Grondbezit (UPG), Utrechts Landschap en de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU). Het is een gezamenlijk zoekproces: van het samenstellen van passende maatregelen op het boerenerf tot een pilot in de groene contour.

Voor meer informatie over het trajectplan kun je contact opnemen met Edwin Blankevoort: eblankenvoort@ltonoord.nl.

Het trajectplan Duurzame Landbouw met Natuur wordt mede mogelijk gemaakt door subsidie in het kader van het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) en de provincie Utrecht.

